

TURINYS

Pratarmė	9
1 Štercingas, 1938-ieji	11
2 Didysis nusivylimas	27
3 <i>Deutschland, Deutschland über Alles</i> Berlynas	37 37
4 O pradžia buvo tokia nekalta Feifermiulė, Algojaus regionas	49 49
5 <i>Zur Besonderen Verwendung</i> Bad Feslau miestelis	61 61
6 Balkanų kampanija Per Rumuniją į Graikiją	77 77
7 Tempų slėnis. Ankstyvas 1941-ųjų pavasaris Iš Salonikų į Evangelismosą	109 109
8 Atėnai, 1941-ųjų pavasaris	143
9 Įsiveržimas į Sovietų Sąjungą, 1941-ųjų vasara Rytų Prūsija Josvainiai Kėdainiai Daugpilis	155 155 162 175 182
10 Bad Feslau ir Oberjochas, Algojaus regionas, 1942-ųjų pradžia	193
11 Rusija, 1942-ųjų vasara Nuo Bataisko iki Rostovo prie Dono Kubanės stepėje Kaukaze	199 199 230 239
12 Karo pabaiga: nuo 1943-ųjų pradžios iki 1944-ųjų pavasario Ordrufas–Graikija–Miunchenas	251 251
13 Sugrįžimas	257
Pabaigos žodis	291
Pastabos	297

ĮSIVERŽIMAS Į SOVIETŲ SAJUNGĄ, 1941-ŪJŲ VASARA

Rytų Prūsija

Mūsų apsistojimas Obervaltersdorfe truko neilgai, gal dešimt ar dvylika dienų. Net jei šis mieguistas miestelis mažai ką galėjo pasiūlyti nuotykių trokštantiems jauniems kareiviams, mes vis tiek buvome laimingi, po pusės metų grįžę į tėvynę.

Dievulėliau, ir ko tik nenutiko per šiuos kelis mėnesius! Mes įvykdėme tikrą invaziją ir nukariavome visus Balkanus. Nors kai kurios iš mūsų apdovanojo Geležiniu kryžiumi, visi grįžome namo kaip nugalėtojai. Visgi neturėjome daug progų papasakoti apie savo išdaigas ar žygdarbius – visą laiką buvome labai užsiėmę.

Mūsų kuopa buvo iš esmės reorganizuota, jai priskiriant naujų karinių pajėgų. Kuopos dalijimas į komandosų grupes pasirodė efektyvi priemonė, todėl šio dalyko nebuvo atsisakyta. Komandosų grupės veikė panašiai kaip paprasti pėstininkų daliniai, tik skyrėsi karių skaičius ir amunicija. Mes, „brandenburgiečiai“, buvome savarankiškas kovinis padalinys, formaliai priklausantis puolamosioms pajėgoms ir skirtas „specialiam naudojimui“ (*zur Besonderen Verwendung*). Štai

kodėl mūsų kuopos niekada nedislokuodavo visos sudėties – geriausiai atveju ypatingai operacijai vykdyti skirdavo pusę kuopos. Būdami fronte labai retai susidurdavome su kitais mūsų komandosais, todėl beveik nieko apie juos nežinodavome.

Kadangi komandų grupės per operaciją galėjo pasikliauti tik savimi ir joms niekieno nepadedamoms tekdavo ilgai veikti prieš teritorijoje, kiekvienas komandų vadas savo grupėje norėjo turėti vien geriausius karius, geriausią ginkluotę ir geriausią ekipuotę. Renkantis karius komandų vadams ne tiek rūpėjo jų tradicinis karinis parengimas ir klusnumas, kiek pasiryžimas kovoti, drąsa, gebėjimas improvizuoti ir kūrybiškai mąstyti. Todėl mums tikrai netiko pareigingų ir įprastai parengtų karių padalinio apibūdinimas; mes veikiau buvome vaidingų vyrų kompanija, labiau už viską neapkenčianti muštro ir gyvenimo kareivinėse. Tačiau ne tik komandų vadas norėjo savo grupėje turėti geriausius vyrus – mes, paprasti kariai, irgi puoselėjome tokį norą. Visą laiką troškome, kad mūsų vadas būtų tvirtas, patikimas, drąsus, sumanus, o ne koks nors neryžtingas ar užsispyręs. Nuo komandų grupės vado priklausė ne tik operacijos sėkmė – nuo šio asmens ir jo sprendimų priklausė ir mūsų gyvybė.

Nė akimirką nepamiršdavome, kad žlugusi maskavimosi operacija veikiausiai baigtųsi visų komandų grupės narių mirtimi. Buvo beprasmiška tikėtis, jog priešas mūsų pasigailės. Tikrai ne. Mes nenusipelnėme būti laikomi karo belaisviais, kadangi tarptautinė karinė teisė negynė karių, sučiuptų jiems vilkint svetimos kariuomenės uniformą.¹ Visi tai žinojome. Patekę į priešą rankas, net negalėjome tikėtis kulkos – mus būtų kaipmat pakorę.

Daugėjant karinių operacijų, mūsų kuopoje buvo pradėti formuoti būriai ir skyriai, pasižymintys savita specifika ir turintys unikalius vadus. Galutinis sprendimas, bus tam tikra operacija vykdoma ar ne, priklausė vien nuo vado. Jo niekas negalėjo priversti imtis operacijos, kurią jis laikė beprasmiška, užtat *jis* turėjo tokią galią kitiems ir galėjo avangardo vadui patarti, ar verta vykdyti konkrečią operaciją.

Grabertas, dabar jau leitenantas, buvo neabejotinas kuopos autoritetas. Dalyvavimas jo vadovaujamos operacijose tapo tikra privilegija

ir iš tikrųjų beveik prilygo apdovanojimui. Bet nors Grabertą labai gerbėme ir netgi garbinome, nieko panašaus nejautėme nė vienam iš jo puskarininkių.

Aš visada patekdavau į Graberto vadovaujamą komandosų grupę. Man atrodė, kad jam tiesiog priklausau, ir dėl to puikiai jaučiausi. Tad įsivaizduokite, kaip siaubingai nusivyliau, kai dėl man nepaaiškintų priežasčių mane priskyre kitam komandosų vadui. Buvau įskaudintas, pasipiktinęs ir jaučiausi atstumtas.

Tuo metu prie mūsų prisijungė naujas karininkas, kuris privertė jaustis nemaloniai. Neabejojome, kad jis visiškai netinka mūsų grupei. Mes jo nepriėmėme, kadangi šis žmogus iš esmės skyrėsi nuo mūsų. Jis buvo aukštas, prakaulaus veido, išvargusios išvaizdos, nešiojo monoklį ir kalbėjo šiurkščiu šiaurės vokiečių akcentu, be to, jo uniformos nepuošė joks pasižymėjimo ženklas. Jo vardas buvo Hansas Wolframas Knaakas.

Likimas lėmė, kad iš visų komandosų grupių, kurioms galėjau būti priskirtas, patekau į vadovaujamą Knaako.

Kai buvau visai jaunas, susikūriau asmeninę filosofiją, kurią nusakė maždaug tokie žodžiai: „Niekas nežino, kuo tai gali baigtis.“ Ši mantra mane palaikė visą gyvenimą. Savo kelionę per gyvenimą įsivaizdavau kaip plaukimą sraunia upe. Ten, kur upė dalydavosi į dvi atšakas, svarstydavau, kurią atšaką šturmuoti – dešinę ar kairę? Kai nusprenddavau plaukti dešine atšaka, sukaupdavau visą energiją, kad nusigaučiau į tą atšaką. Tačiau jei srovė būdavo pernelyg stipri, jei visi karštligiški kojų judesiai neduodavo jokios naudos ir jei kairė ranka atrodydavo stipresnė už dešinę, net neapgailėstaudamas atsisakydavau dešinės atšakos ir nukreipdavau dėmesį į kairę atšaką. Tada mintyse ištardavau: „Niekas nežino, kuo tai gali baigtis.“

Štai kodėl greitai susitaikiau su perkėlimu, juolab kad į šį naują padalinį perkėlė ir kai kuriuos mano senus draugus. Bet tai nebuvo 8-osios kuopos elitai – elitinis padalinys išliko tas, kuriam vadovavo Grabertas. O mes, galima sakyti, tapome „antrarūšiai“.

Kol buvome Obervaltersdorfe, nė nenutuokiau, kas mūsų laukia. Susitaikęs su likimu ir liūdėjau, ir džiaugiausi. Liūdėjau, nes teko išsiskirti su bendražygiais, kurie per invaziją į Graikiją tapo mano gerais

draugais; džiaugiasi, nes tikėjasi, kad Knaako operacijos, palyginti su Graberto, nebus tokios beprotiškos.

Bet, didžiulei mano nuostabai, atsitiko taip, kad garbingoje „brandenburgiečių“ istorijoje pačiomis drąsiausiomis ir įžliausiomis operacijomis tapo būtent tos, kurioms vadovavo leitenantas Knaakas! Į tas klasikines, tipines operacijas, charakterizavusias „brandenburgiečių“ kariavimo būdą, ėmė lygiuoti visa kuopa. Visa tai labai prisidėjo prie šio „jauno“ dalinio plėtros ir šlovės.

Netrukus gavome naujos ginkluotės ir tiesiai iš gamyklos sunkvežimių „Opel Blitz“. Kiekvienai grupei buvo parūpinta naujų uniformų ir visiškai naujos įvairių tipų ekipuotės.

Mes nelabai supratome, kodėl dėl mūsų taip stengiamasi, todėl kėlėme beprotiškiausias versijas ir spėliojome, kur mus galėtų dislokuoti. Pradėjo sklisti neįtikėtini gandai apie mūsų naujas užduotis ir netgi karą su Sovietų Sąjunga. Niekam tai neatrodė realu – juk ar neseniai nebuvo su šia šalimi pasirašyta nepuolimo sutartis?

Susidarė įspūdis, kad aktualu ne karas su Rusija, kuris artėjo, bet visiškai kitas dalykas. Vyriausioji Vermachto vadovybė suplanavo genialų ėjimą: Sovietų Sąjunga leis mums žygiuoti jos teritorija ir mes, pasinaudodami aplinkkeliais, per Kaukazą pateksime į Iraną. Kitaip sakant, suformuosime antrąją žnyplių pusę, nes pirmąją pusę jau buvo suformavęs Rommelis, vykdydamas Afrikos kampaniją. Tai mums leis netikėtai iš užnugario atakuoti britus, sprunkančius nuo Afrikos korpuso. Šis gandas vis dar gyvavo net tada, kai Badene laukėme kroviniinio traukinio, kuriuo turėjome vykti į šiaurę – į Rytų Prūsiją. Ir kaip tik toks buvo viso šio plano tikslas: bandant suklaidinti britų šnipus, paskleisti gandą apie didelio masto karinių pajėgų perdislokavimą. Mes iš tikrųjų pasuksime į pietus, bet tai atsitiks tik tada, kai būsimė Sovietų Sąjungos gilumoje, toli nuo smalsių akių.

Mes išlipome Karaliaučiuje (dabartinis Kaliningradas) ir toliau plentų keliavome į rytus. Buvome puikios nuotaikos, daug pokštavome ir juokėmės. Kas bloga galėtų nutikti šiame labiausiai į šiaurės rytus nutolusiame Reicho kampelyje? Nekantraudami laukėme kelionės per Sovietų Sąjungos teritoriją ir įsivaizdavome, kokie apstulbę

bus britai, kai tuntai mūsų staiga išnirs iš Kaukazo jiems manant, jog esame visiškai kitur.

Kai važiuome per gražų Tilžės miestą (dabartinis Sovetskas), keldami rankas į viršų mus džiaugsmingai sveikino jo gyventojai, išsiri-kiavę abipus gatvių. Ypač didelį įspūdį padarė vietinių merginų grožis; aukštos, lieknos, mėlynakės ir šviesiaplaukės, jos buvo viena už kitą dailesnės. Kokia maloni staigmena!

– Štai kur mes praleisime kitas savo atostogas, dievaži, – pasakiau bendražygiui Willy'ui, bakstelėdamas jam alkūne.

Visas tas grožis aplink mane tarytum išjudino. Kuo toliau važiuo- vome, tuo daugiau karinių dalinių matėme. Miškuose ir kaimuose sto- vėjo gerai užmaskuotos įvairiausios transporto priemonės ir visokio dydžio tankai. Šalimais plūšo jų ekipažai, pirmyn atgal zujo motocikli- ninkai, vykdydami užduotis.

Ką čia veikia visa ši kariuomenė? Galėjai pamanyti, kad ji ruošiasi kartu su mumis keliauti per Sovietų Sąjungą.

Pušynas, kuriuo važiuome, tapo dar tankesnis ir tamsesnis. Aplin- kui buvo daugybė gerai užmaskuotų, todėl sunkiai įžiūrimų tankų ir pabūklų. Ore tvyrojo įtampa. Visa tai atrodė labai įtartina.

Staiga atsitokėjome. Visa šita kariuomenė, visos čia sutelktos kovi- nės mašinos galėjo reikšti tik viena – karą su Sovietų Sąjunga.

Džiaugsminga nuotaika, kuri buvo apėmusi, akimirksniu dingo, kartu nuslopo ir mūsų dainos bei juokas. Sėdėjome transporto prie- monėse tylūs ir susimąstę. Begalinis miškas, kuriuo dabar keliavome, irgi buvo prikimštas puikiai užmaskuotų tankų, įvairiausių kovinių mašinų, lengvosios ir sunkiosios artilerijos pabūklų.

Sutemo, bet važiuome neįjungę žibintų, todėl galėjome tik spė- lioti, kas vyksta aplink. Galiausiai atvykome į pribloškiančiai didelės kariuomenės koncentracijos vietą. Nesimatė nė vieno stovyklos laužo ar kokio nors kito šviesos šaltinio, maža to, dangų dengė juodi debe- sys. Mūsų uniformas palengva drėkino silpna dulksna. Sustojome kaž- kur miške. Kai visi varikliai buvo išjungti, ta begarsė absoliuti tamsa atrodė bloga lemianti ir bauginanti.

Mus kankino nežinomybė, sumišusi su abejonėmis. Nuo- taika visai subjuro ir į mūsų sielas ėmė smelktis nauja, iki tol dar

neišgyventa baimė ir bejėgiškumas. Kaulai ir raumenys atrodė tokie sunkūs, jog jautėmės lyg paralyžiuoti. Antrą kartą pasigirdo įsakymas laikytis visiškos tylos, tačiau tai nebuvo būtina, kadangi mes ir taip nenorėjome kalbėti. Tamsoje galėjome žiūrėti tik pasiuntinius, kurie zujo niekam nešnipštelėdami nė žodžio. Mus prislėgė sunki tyla. Bandėme ruoštis nakčiai, bet iš tikrųjų negalėjome net pagalvoti apie miegą. Kiekvienas skendėjome savo mintyse. Apie ką, po galais, galėjome kalbėtis?

Galbūt visa tai prasidės jau rytoj. Bus atverstas naujas žmonijos istorijos puslapis ir mes tapsime šių įvykių dalimi, kovodami priešakinėse pozicijose, kaip kad kovojome Balkanuose.

Galva sprogo nuo klausimų. Ar tai bus dar vienas žaibiškas karas? Ar jis bus paskutinis? Kiek šiame kare žus mūsų, kurie daugiau niekada nepamatys gimtinės? Kokie bus Sovietų Sąjungos gyventojai? Koks yra jų kovos stilius?

Kamuojami tokių klausimų nesiliovėme sau kartoti: „Niekas negali atsilaikyti prieš vokiečių kariuomenę. Kai tik fiureris įsakys, parbloksime ir šį priešą. Neleisime jam užpulti ir siaubti mūsų tėvynės – užbėgsime jam už akių ir sutriuškinsime jo paties teritorijoje. Niekas neskriaus tų mielų merginų iš Tilžės! Mes jus apginsime, švietsiaplaukės gražuolės! Tikėkite mumis – juk mes dėl to ir esame čia. Nebijokite, nė vienas svetimas kareivis niekada neįkels kojos į Vokietijos žemę.“

Naktis atrodė begalinė. Mes būriavomės mažomis grupelėmis, bet niekas nediršo kalbėti. Tik retsykais vienas kitam pašnibždomis išstardavome kokią nors nereikšmingą frazę – vien tam, kad apramintume nervus. Mes rausėmės kuprinėse, tikrinome ginklus ir amuniciją. Mūsų virėjai atliko tikrą žygdarbį: visiškoje tamsoje buvo pagamintas ir mums tylomis išdalintas paskutinis šiltas valgis. Taip ir nesužinojau, kaip jiems tai pavyko. Kimšome tą maistą nejausdami skonio; mūsų gerklės buvo tarsi užveržtos turniketu ir kiekvienas kąsnis, rodės, strigo pusiaukelėje. Itin aiškiai girdėjome, kaip plaka mūsų širdys, o jos plakė labai greitai.

Mane vėl apėmė ta keista ir nenusakoma nuojauta, kuri kaskart apimdavo prieš prasidedant karinei operacijai. Suvokiant, kad tavo

gyvybė kabo ant plono siūlelio, sielą kaustė siaubas ir baimė – tokia stipri baimė, jog net linko keliai. Nenumaldomas nerimas pamažu virto beviltiškumu. Mano rankos atšalo ir sudrėko, kakta apsipylė prakaito lašais.

Visaip siekiau vidinės stiprybės, o kad sumažėtų įtampa, bandžiau duoti smegenims kokio nors darbo, tačiau tai buvo bergždžias mėginimas. Apie nieką negalėjau galvoti, be to, be paliovos užė galvoje. Stengiausi padrąsinti save prisimindamas malonius įvykius ir mylimus žmones, bet ir tai nepavyko. Visi patriotiniai šūkliai staiga ėmė atrodyti visiškai tušti. Man norėjosi įropoti į urvą ir nuo visko pasislėpti. Tyla tapo dar klaikesnė, dar labiau nepakeliama. Jei kelio atgal nėra, kodėl visa tai dar neprasideda? Naktis ėjo į pabaigą, artėjo aušra – 1922 m. birželio 22-osios aušra. Netrukus turėjo patekėti saulė.

Atėjo įsakymas „Pasirengti“, kurį pašnibždomis perdavinėjome vieni kitiems. Atsisėdome, užsidėjome šalmsus, už diržų užsikišome rankines granatas. Drebančiomis rankomis spaudžiau pistoletą-kulkosvaidį. Tylėdami spoksojome priešais save. Burtai buvo mesti, ir tai supratęs staiga tapau keistai ramus – pagaliau man grįžo optimizmas ir tikėjimas, jog fortūna bus mano pusėje. Dingo visa baimė. Nusiminimą pakeitė ryžtingumas, neviltis pavirto drąsa. Širdis vėl plakė normaliai.

Tada staiga, tarsi diriguojant kokiam nors vaiduokliui, visur aplink pradėjo šaudyti. Virš galvų ėmė skrieti pirmieji sviediniai, rodė, tą pačią akimirką su trenksmu išlėkė iš tūkstančių pabūklų vamzdžių. Miškas kaipmat atgijo. Kovinių mašinų ir kitų transporto priemonių ekipažai paleido variklius ir skubėjo atsikratyti kamufliažo. Visur skambėjo garsūs įsakymai. Miškas prisipildė pabūklų šūvių ir sproginų dundesio. Plonas mėnulio pjautuvas blanko auštant rytui. Vokiečių kariuomenė buvo pasiruošusi veikti, ir karo mašina vėl pajudėjo. Laikrodis rodė 3 val. 15 min.

Josvainiai

Birželio 22 d. 5 val. Važiuojame dulkėtu keliu į rytus nuo Lietuvos miesto Ariogalos. Kolonai sustojus, pasigirsta įsakymas: „Leitenante Knaakai, į priekį.“ Žinojome, ką tai reiškia: atėjo mūsų eilė. Mūsų laukė pirmoji invazijos operacija.

Kartu su 8-osios tankų divizijos avangardu pervažiavome pasienio mišką ir prieš mus atsivėrė dideli javų laukai su krūmynų lopais ir šlapynėmis. Priešo pozicijos buvo greitai užimtos viena po kitos, nors 290-oji pėstininkų divizija ir patyrė didelių nuostolių. Mums vis dar nereikėjo aktyviai veikti.

Nuo pat pirmosios karo dienos tapo akivaizdu, kad rusai – šitaip vadinome visus sovietų karius, nepriklausomai nuo jų tautybės – bus visiškai kitoks priešas negu britai; bent jau tie britai, su kuriais susidūrėme, pavyzdžiui, Graikijoje. Rusai leisdavo mūsų tankams veržtis į priekį ir puldavo tik tada, kai tankai įstrigdavo miškuose ar javų laukuose, laukdami resursų papildymo. Todėl pirmieji gyvosios jėgos nuostoliai teko ne mūsų avangardui, bet užnugario pajėgoms, lauko virtuvėms ir kt. Rusų snaiperiai šaudė į mus iš medžių ar sumaniai įrengtų vienviečių apkasų. Turėjome nemažai vargo vieną po kito sunaikinti šiuos ugnies lizdus.

Tie būtent Rusijoje (taip vadinome Sovietų Sąjungą) pirmą kartą pamatyti vienviečiai apkasai² buvo tikri šėtono spąstai. Šių apvalių duobių, kuriose paprastai pakakdavo vietos vos vienam kariui, kai kada būdavo pilna visoje vietovėje. Kitaip negu tranšėjose, vienviečiuose apkasuose esantys kariai neturėjo galimybės susisiekti vieni su kitais. Tokie apkasai buvo gera priedanga nuo artilerijos ugnies. Kad kareivis žūtų, sviedinys turėjo sprogti kone tiesiai virš jo galvos. Vienviečiai apkasai taip pat saugojo nuo atsitiktinių skeveldrų, be to, juose netgi buvo galima pasislėpti nuo atakuojančių tankų. Išlikdamas nematomas karys leisdavo tankui pravažiuoti, o tada sviesdavo į jį koncentruotą užtaisą. Kad toks karys žūtų, jį reikėjo spausti į žemę ir traiškyti sukiojant tanką tiesiai virš jo apkaso. Šį būdą per visą karą gana dažnai naudojo abi pusės. Antra vertus, karys beveik neturėjo

galimybės gyvas ištrukti iš slėptuvės. Iššokęs iš jos paprastai likdavo be jokios priedangos ir labai greitai žūdavo. Rusų kariai tai labai gerai žinojo, todėl buvo linkę tūnoti duobėse iki paskutinės akimirkos.

Pastebėti tokius vienviečius apkasus dažnai būdavo gana sunku, nes virš brustvero paprastai pasirodydavo tik kario galva ir tai vos kelioms akimirkoms. Be to, rusai gerai maskavo savo šalmsus, tad juos pamatyti galėjai nebent tada, jei pavykdavo įžiūrėti šautuvo vamzdį. Šie vienviečiai apkasai mums padėjo suprasti, su koku nepalenkiamu ir ryžtingu priešu kariaujame ir kokia įvairi bus šios karinės kampanijos eiga. Joks britų kareivis net nebūtų pagalvojęs apie galimybę įsitvirtinti tokioje duobėje.

Pro mūsų koloną ėmė eiti pirmieji belaisviai. Atiminėjome jų šalmsus, pilotes ir milines; viso to mums reikėjo būsimoms operacijoms. Mums teko atsikratyti tų rusiškų uniformų, kurias perdavė Vyriausioji sausumos kariuomenės vadovybė (*Oberkommando des Heere* – OKH), mat šios kruopščiai supakuotos uniformos buvo visiškai naujos, švartios ir išlygintos. Jei būtume jas apsirengę, būtume iškart atkreipę į save dėmesį. Mums reikėjo nešvarių, prakaituotų uniformų – tokių, kokias rusai vilkėjo mūšyje. Šiek tiek vėliau dar konfiskavome tris labai senus rusiškus sunkvežimius be suolų priekabose. Jų šoniniai bortai buvo labai žemi, o dažais rašyti numeriai – išblukę. Į šiuos sunkvežimius sumetėme rusiškas uniformas ir buksyravome juos tarp savo „Opel Blitz“ automobilių.

Pirmosios karo dienos vakare jau buvome pasiekę Ariogalą. Tai reiškė, kad į priešų teritoriją įsiskverbėme maždaug 150 kilometrų. 209-oji pėstininkų divizija labai greitai užėmė didžiulį tiltą per Duby-sos slėnį netoli Ariogalos.

Antroji karo diena buvo karšta ir tvanki, o saulė – negailestinga. Tankai kėlė milžiniškus dulkių debesis, kurie leidosi ant mūsų įstrigusios kolonos ir degino mums akis ir odą. Grįžo leitenantas Knaakas ir įsakė: „Išlipti ir išsirikiuoti puslankiu!“ Mes išlipome iš sunkvežimių ir jį apsupome.

Ant karinio automobilio variklio dangčio jis išskleidė tos vietovės žemėlapiį ir pasilenkęs ėmė atidžiai tyrinėti stipriai spausdamas

monoklį prie kairės akies. Mes tylėdami stovėjome ir laukėme. Staiga Knaakas pakėlė galvą, išsitiesė visu ūgiu ir jo tylus, bet labai aiškus balsas perskrodė orą tarsi peilis:

– Mes užimsime ir kontroliuosime Josvainių miestelio tiltą.

Tarsi būtų atskleidęs per daug, Knaakas akimirksniu nutilo ir pažvelgė į akis kiekvienam iš mūsų. Gal bandė įvertinti mūsų reakciją: ar drebame iš baimės, ar džiūgaujame? Nė vienas neištarėme nė žodžio, ir aš abejoju, ar vien žiūrėdamas į mus jis galėjo suprasti, ką galvojame. O ir kokia galėjo būti mūsų reakcija? Tikriausiai visi bijojome, tačiau parodyti savo baimės nė vienas nesiryžome. Pirma, tai būtų atrodę tiesiog nepriimtina, antra, šitaip būtume pažeminę save, trečia, tai būtų prilygę prisipažinimui, jog esi bailys. Antra vertus, apsimesti, jog džiaugsmingai laukiame būsimos operacijos, irgi būtų buvę nepadoru.

Rankos mostu Knaakas pakvietė mus arčiau ir paaiškino:

– Mūsų objektas yra maždaug už aštuoniolikos ar trisdešimties kilometrų. Iki tilto likus 300 metrų, pamatysite sankryžą. Mums reikia į kairę. Į kairę vedantis kelias sukasi stačiu kampu ir staigia nuokalne leidžiasi tilto link. Kitoje tilto pusėje yra Josvainių miestelis – ar kaip ten vadinasi ta rusų skylė.

Knaakas nutilo, įsidėjo monoklį į kairę akį ir vėl palinko virš žemėlapiu. Paskui atsigręžė į mus ir aiškino toliau:

– Langenhahno grupė pereina tiltą ir kitoje pusėje suformuoja placdarmą. Karo inžinieriai išminuoja tiltą ir saugo objektą. Kulkosvaidininkai ir dar du vyrai vyksta į Josvainius ir užima įvažiavimą į šį miestelį. Minosvaidininkai nusileidžia į paupį ir ten užsiima pozicijas. Pilso grupė pasilieka kryžkelėje ir kontroliuoja aplinkinę teritoriją. Viskas aišku? Klausimų nėra? Jei nėra, ruoškitės operacijai. Išvykstame po penkiolikos minučių. Kamufližas – dalinis.

Mes žinojome, ką turime daryti: pereiti tiltą ir imti kontroliuoti aplinkinę teritoriją. Viskas buvo ganėtinai paprasta, mums nekilo jokių „o jeigu“ ar „bet“ ir visgi tai atrodė kažkaip keistai – tarsi tai jau būtų įvykę ir likę praeityje.

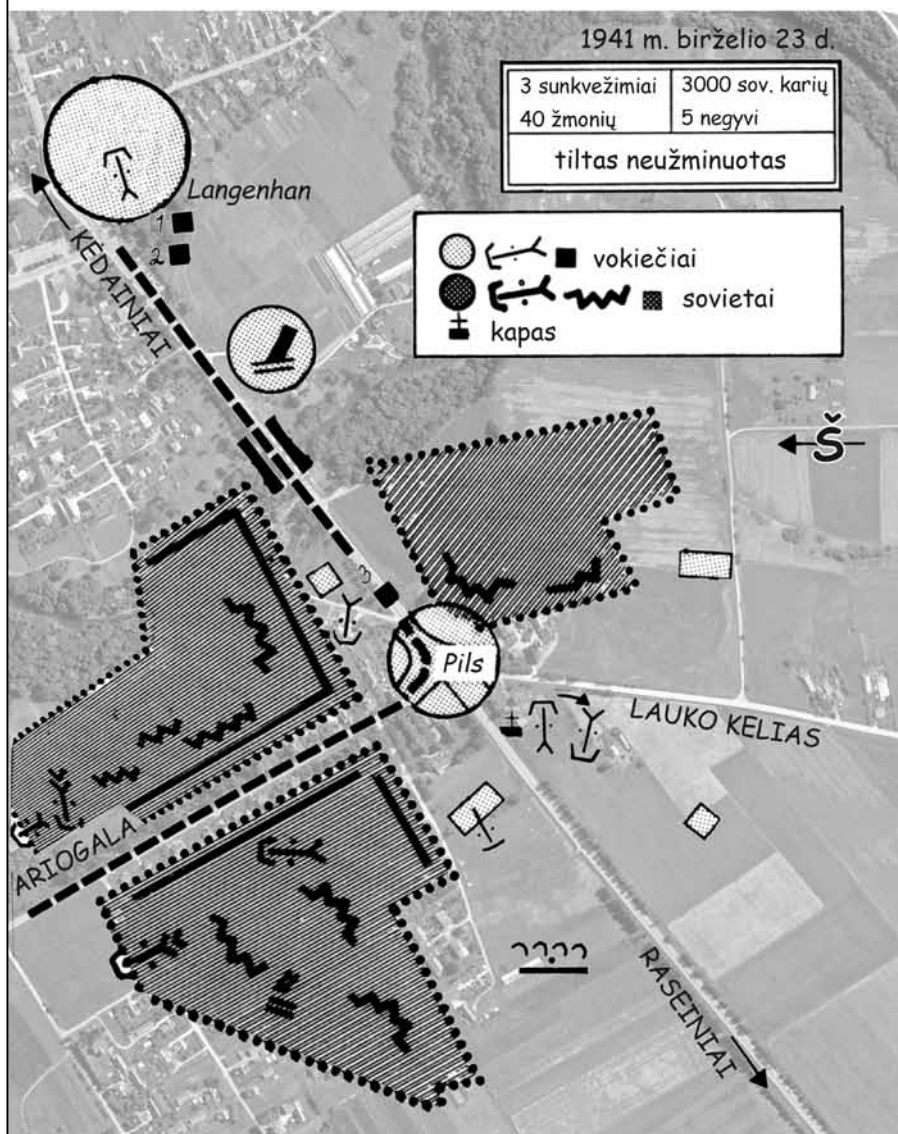
– O dabar – bėgte! – sukomandavo Knaakas.

TILTAS PRIE JOSVAINIŲ

1941 m. birželio 23 d.

3 sunkvežimiai	3000 sov. karių
40 žmonių	5 negyvi
tiltas neužminuotas	

			vokiečiai
			sovietai
			kapas

Tiltas prie Josvainių, 1941 m. birželio 23 d. Langelyje rašoma, kad tiltas nėra užminuotas, taip pat nurodoma: kairėje – 3 sunkvežimiai, 40 karių; dešinėje – 3000 rusų karių, 5 negyvi. Atitinkamais ženklais pažymėtos kariaujančių pusių pozicijos ir kapas.

(Žemėlapis pagrindui panaudotas Lietuvos Respublikos ortofotografinis žemėlapis M 1:10 000, 2017 m.)

Iš automobilių „Opel Blitz“ pasiėmėme ginklus bei amuniciją ir sukrovėme į tris trofėjinius sunkvežimius. Kai įlipau į vieną iš jų, susierzinau. Kadangi šių sunkvežimių priekabose nebuvo suolų, susigrūdome ant grindų: vieni klūpėjome, kiti sėdėjo ant šovinių dėžių. Prisikimšome pilnas kišenes kiaušinio formos granatų, todėl jaučiausi taip, tarsi pats būčiau „koncentruotas užtaisas“. Nemažai granatų buvo padėta tiesiog ant priekabos grindų, kad prireikus galėtume greitai panaudoti. Aš apsirūpinau dideliu skaičiumi rankinių granatų, nes maniau, jog artimose kautynėse jos, palyginti su šautuvu, yra efektyvesnės. Juolab kad po to, kai mane paskyrė į Knaako grupę, nebeturėjau pistoleto-kulkosvaidžio. Grabertas taip akylai nesilaikė kariuomenės direktyvų ir stengėsi savo karius kuo geriau aprūpinti ginklais, labiausiai tinkamais artimoms kautynėms.

Iš tikrųjų niekada nemėgau šautuvo, nes jis man atrodė pernelyg sunkus, pernelyg ilgas ir pernelyg gremėzdiškas. Be to, artimose kautynėse šautuvui ypač trūksta šaudymo galios ir tempo. Tad vos tik pasitaikė proga, be jokio prašymo ar leidimo savo šautuvą iškeičiau į „MPi“. Tačiau tuo metu man teko tenkintis šautuvu, nors tai buvo vienintelis kartas, kai pradėjau operaciją ginkluotas juo.

Važiavome pro tankus, kurie mus spėjo pasivyti. Tankų įgulose mums mojavo, o mes galėjome atsakyti tik niūriomis šypsenomis. Kai pasiekėme pačiame priekyje esantį tanką, trumpam stabtelėjome ir Knaakas sušuko iš bokštelio išlindusiam jo vadui:

– Netrukus pradėkite važiuoti mums iš paskos, tačiau neišžudykite mūsų!

Tanko vadas sveikindamasis kilstelėjo ranką ir atsakė:

– Sėkmės jums. Mes netrukus pajudėsime jums iš paskos.

Nuvažiavome žinodami, kad tankai pajudės tik po pusvalandžio. Palikti likimo valiai galėjome pasikliauti tik Dievu. Bet dabar ne laikas melstis, dabar laikas veikti!

Likti be šarvuočių ir tankų priedangos visada buvo keblu, ypač dieną ar žygyje. Mus galėjo lengvai pastebėti prieš švalgai, tad būtume kaipmat sučiupti. Vis dėlto mums teko rizikuoti.

Pravažiavome miškelį nepastebėję nė gyvos dvasios. Tankų jau nebesimatė, o jų buvimo vietą rodė tik ore kabantis rudas dūmų

kamuolys. Maždaug už trijų kilometrų pasiekėme daubą, kurių šioje vietovėje buvo daugybė. Mums tokia situacija idealiai tiko. Sustojome daubos apačioje ir ėmėme skubiai veikti. Pirmiausia apsirengėme tas dvokiančias ir nešvarias rusiškas uniformines palaidines (*gimnastior- kas*). Jas reikėjo vilktis per galvą, todėl buvo labai nepatogu. Mums visada kildavo problemų, kai skubėdavome atsikratyti šio kamufliazo, nes tų palaidinių negalėjai nusivilkti gana greitai, be to, tam reikėjo abiejų rankų, taigi tuo metu tekdavo padėti ginklą į šalį.

Užsidėjome rusiškus šalmsus, savo kepures užsikišome už diržų, o vokiškus ginklus paslėpėme. Tai ir buvo vadinama „daliniu kamufliazu“. Kiekvienoje transporto priemonėje pakako tik vieno asmens su visišku kamufliazu, kurį dažniausiai sudarė rusų karininko uniforma. Toks asmuo sėdėjo kabinoje ir tuo atveju, jei rusai sustabdytų sunkvežimį, turėjo su jais šnekėtis, stengdamasis atitraukti jų dėmesį nuo mūsų, esančių priekaboje. Mūsų grupėje buvo baltvokiečių, arba gestapo agentų, kurie mokėjo kalbėti rusiškai. Vienas jų netgi apsirūšdavo galvą kruvinu bintu; susidarė įspūdis, kad vaizduoti sužeistą tikrai apsimoka.

Per kelias minutes persirengėme; mūsų maskuotė buvo tokia gera, jog sunkiai atpažinome vieni kitus. Kai jau ketinome važiuoti toliau, staiga aukštai danguje pasirodė lėktuvas. Užvertę galvas bandėme įžiūrėti, kieno jis – vokiečių ar rusų. Lėktuvas padarė kilpą ir ėmė skristi vis žemiau. Ačiū Dievui, tai buvo vokiškas kovinis lėktuvas „Messerschmitt Bf 109“. Bet mes, po galais, vilkime rusiškas uniformas ir stovime prie trofėjinių sunkvežimių! Iš kur pilotui žinoti, kad mes vokiečiai? Jei jis pataikys bent į vieną iš tų trijų sunkvežimių, žlugs visa mūsų operacija. Mes niekaip nebūtume tilpę į du sunkvežimius. Tuo metu lėktuvas vis artėjo. Mojavome ir šaukėme jo pilotui, bet viskas veltui. Jis atidengė ugnį iš kulkosvaidžio, o mes sprukome ieškoti priedangos. Skriedamos mums virš galvų kulkos smigo į šlapynę visai šalia kelio. Lėktuvas riaumodamas pralėkė pro mus ir dingo.

– Jis vėl pasirodys, esu tikras, – sušuko Knaakas. – Paruoškite oranžinį dūminį signalą!

Šis signalas reiškė „Mes – savi“.

Leitenantas Wolframas Knaakas prie Daugpilio. Per operaciją Kėdainiuose skeveldra jam sužeidė kairę ranką. Kitą dieną jis žuvo Daugpilyje.

Kapas, kuriame palaidotas leitenantas Wolfram Knaakas, taip pat jo grupės kariai: eiliniai Karlas Heinzas Röseleris, Karlas Innerhoferis, Antonas Stauderis ir vyresnysis šaulys Matthiasas Plattneris.